

|

'Kookboek': *Hoe je zelf kan bijdragen aan het succes van je rasmoertjes op de paringsstand*

Zoals in 2021 afgesproken met 'Schier' zijn een aantal zaken rond het laten bevruchten van moertjes op Vlieland bij elkaar gezet (ze gaan natuurlijk ook op voor telers die naar andere paringsplaatsen reizen).

De titel 'kookboek' klopt in feite niet, want in dit kookboek staat ook vaak het **waarom** van de 'recepten'.

Inhoud:

H1: De EWK

H2: Welke bijen om de EWK te vullen?

H3: EWK's vullen

H4: De jonge koninginnen

H5 Transport naar het bevruchtingsstation

1 De EWK (Einwabekästchen)

a De ideale EWK is schoon, ev. uitgekookt/gestoomd; voor de duurzaamheid van de kastjes is het verstandig om de kastjes te verven of veilig te impregneren. Goed laten drogen, sateprikkers / latjes tussen gestapelde drogende EWK's voorkomen verkleven. Na opdrogen het verkleefde draaischijfje met de vlieggaatjes weer draaibaar maken en het kruiskop-schroefje weer afstellen.

b Je hebt het meegeleverde houten inzetraam verwijderd, want de EWK moet ook genoeg plaats bieden om te leggen als er toevallig veel dracht is! Zorg voor een koninginnenroostertje voor de toegang naar het voercompartiment. De toegang naar het voer zelf liefst net zo breed maken als het voercompartiment.

c Breng bovenin de bijenruimte dubbele bedrading aan en smelt helemaal bovenaan een stuk kunstraat in van 5-8 cm hoogte. Let op: het wasstrookje wordt gesneden in de lengterichting van de kunstraat (celletjes op de punt). Een alternatief voor bedrading is: op de bovenwand van de ruimte een latje met overlappende gleuf aan te brengen om daarin het kunstraat met voldoende vloeibare was vast te 'gieten'. Daarbij wordt de EWK een beetje scheef gehouden/vastgezet in een bankschroef om de was te laten vloeien – aan beide zijden.

d Controleer of de glaasjes precies passen en de klemmetjes die het glas vasthouden ook echt klemmen.

e Het voercompartiment: het voer moet iets vochtig zijn en mag niet indrogen (gebruik Fondabee!). Honingsuikerdeeg van eigen honing met poedersuiker kan ook, maar is erg veel werk. Apipuder is helaas niet meer te krijgen. Vouw bij ongeverfde voercompartimenten een voering van bakpapier voor het compartiment. Knip een stuk van 13,5x25 cm. Teken af: hoogte compartiment 4,6 cm, breedte compartiment 4,3, lengte compartiment 16 cm. Knip het papier op 4 plaatsen in en vouw een bakje.

! Plaats op de bodem, in de hoek van de EWK tegenover de vliegopening, een extra klont voerdeeg, dan bouwen straks de bijen het raatje sneller uit.

f Voorkom verkleefing van bijen aan het voer: stel met behulp van een latje de met Fondabee gevulde EWK's iets schuin op, zó dat de suiker niet over de lage rand van de toegang kan lopen. Leg bovendien op het laagste deel van de suiker een strookje krant met rondom een halve cm vrijgelaten. Zo kunnen de eerste werksters op de krant veilig bij de suiker. Alternatief: bovenop de Fondabee een laagje poedersuiker strooien.

2 Welke bijen om de EWK te vullen?

Zorg voor jonge bijen met speciale eigenschappen: de bijen moeten lang meegaan, bij de jonge koningin blijven, een goed gevuld eiwit-vetlichaam hebben en liefst een volle honingmaag.

Hoe zorg je daarvoor?

- var. 1 Een goed productievolk wordt pleegvolk voor je larfjes. Moet je veel EWK's vullen, versterk het productievolk dan, ruim 2 weken tevoren, met ramen broed van elders; per elke 2 toe te voegen ramen van één ervan de bijen afvegen; er zullen ook nog bijen afvliegen. Neem de koningin weg (of onder een rooster) en breek eventuele doppen.

- var. 2 Een verzamelbroedaflegger wordt pleegvolk voor je larfjes. Wie in de teeltperiode zwermen wil voorkomen neemt vaak bijen en broed af om de zwerm drift te beteugelen, dat wordt dan de vulling voor die verzamel-broedaflegger. Neem ramen met veel gesloten, liefst bijna uitlopend

broed uit de betere volken, maar zorg dat op één raam wel wat larfjes en eitjes zijn, waarvan na 7-9 dagen de doppen weggebroken moeten worden (nazwermstemming oproepen). Let ook op dat er stuifmeel is.

Bij beide varianten hangen we in het pleegvolk dan de larfjes voor de koninginnenteelt. Na ongeveer 10 dagen is de situatie als in een afgezwermd volk waar een nazwerm op handen is: jonge bijen, weinig broedzorg nodig, wel verzorging met honing van aanstaande koninginnen. Bijen uit dat volk zullen in een nieuwe woning (de EWK) bij 'hun' koningin blijven en raat bouwen zodat zij na de bruidsvlucht eitjes kan leggen.

3 EWK's vullen

a De geschikte bijen zeven om darren uit te sluiten, algemene tips:

- **doe dit 's ochtends vroeg, dan zijn er nog weinig tot geen darren.**
- gebruik een (stuk) moerrooster als zeef
- bijen **afvegen**, en **niet afslaan** als er nectar kan meekomen waardoor de bijen tot een plakkerige massa worden die niet door de zeef wil.

b 'Oogsten' van jonge vulbijen: twee varianten

- Van een sterk volk worden 5 ramen broed afgeslagen, de broedramen worden in een aparte bak geplaatst, met behoorlijk wat ruimte tussen de ramen onderling, en boven een moerrooster als 3^e bak op het sterke volk geplaatst. De bijen uit het volk trekken binnen 10 minuten in grote aantallen (jonge) bijen naar het broed, darren (en een eventuele koningin) kunnen niet door het rooster.
- Moerloos pleegvolk (goed voor veel jonge bijen): darren zeven daags voor het vullen. Zet een lege nieuwe kast met een raam open broed en kunstraat op de oude plek. Zet op korte afstand op dezelfde bijenstand een nieuwe bodem met lege broedbak en klop daarin alle bijen van het pleegvolk. De nog aanwezige darrencellen op de afgeklopte ramen (tevoren) allemaal! verwijderd zodat ze niet meer kunnen uitlopen. Daarop het rooster en daarop de bak met ramen. De volgende dag bijen van die ramen afkloppen in een emmer. De oude bijen zijn teruggevlogen naar de oud plek, bij koud weer de emmer nog flink schudden om resterende oude bijen terug te laten vliegen en daarna pas licht nat sproeien en vullen.
- Extra: een zeving met een zeefkast of een zelfgemaakte darrenzeef: vrij hoge plastic emmer zonder bodem gemonteerd op een dekplank met een gat ter grootte van die bodem waaronder een moerrooster is gemonteerd. Bijen gieten of afvegen en door de zeef naar beneden drijven in een diepe plastic bak. Dat drijven kan met een passend glad kleedje maar ook met een zelfgemaakte zachte stamper (schuimplastic met glad plastic er omheen).

c. Het vullen

Tegen opvliegen zijn de vulbijen licht vochtig gemaakt. Leg de EWK's vlak op de grond bv., met 1 glaasje los. Dat glaasje moet de juiste maat hebben, later niets dichtplakken met tape etc. Aangeraden wordt 250-275 ml bijen (via pollepel, afgesneden 500 grs boterkuipje – inhoud in ml tevoren checken - of een doorzichtig maatkannetje.) Met wat oefening lukt het de bijen zo in het EWK-tje te laten vallen dat het glas er direct opgelegd kan worden zonder bijen te pletten. Je kunt het ook met z'n tweeën doen: de een gieten, de ander het glas optillen en weer neerleggen. 2 Uur na het vullen moet je onder de bijen door kunnen kijken. Zitten er teveel bijen in, dan kan de EWK in Witmarsum niet goed op darren worden gecontroleerd én is het risico op warmlopen tijdens het transport groter.

Controleer nog even of het draaischijfje dicht zit, én of de kruiskopschroef voldoende vast is aangedraaid, maar dat het schijfje toch goed draait als dat nodig wordt!

4 De jonge koninginnen

a Inmiddels zijn je koninginnetjes *uitgelopen* en zitten ze in hun Nicotkooitje, de rest van de koninginndop heb je zo snel mogelijk weggebroken. Heb je er genoeg, kies dan de jongste maar let ook op de grootte van het borststuk, kijk zonodig op 2 opvolgende dagen wat er is uitgelopen.

b *Merken* van de rasmoertjes doen we met genummerde schildjes in de jaarkleur (2022 is geel). Men kan de moer uit het kooitje op een ondergrond van ventilerend weefsel schudden, wat zacht is en waar ze niet makkelijk op kan lopen, bv tissue. (Deuren dicht). Als men rechts is: aan je rechterzijde staan klaar: buisje met lijm in houder, genummerde ronde merkplaatjes, een lucifer om de lijm op het borststuk aan te brengen (licht inwrijven anders zit de lijm alleen op de haren; let op de viscositeit van de lijm), een ronde cocktailprikker met een vlakke voet om het merkplaatje uit de strip te drukken en het plaatje dan, met speeksel op het vlakke einde van de prikker, aan de bolle zijde op te tillen en op het met lijm bedekt borststuk laten hechten. Terug in haar kooitje met kurk erop (of in een ouderwetse krulspeld met elastiek met bolletjes). Kaartje om kooitje of krulspeld met daarop code teelmoer, datum uitlopen jonge moer, kleur en nummer van het merkje, datum van merken.

Tip: Je kunt een stuk schuim gebruiken om de koningin te fixeren. Net uitgelopen koninginnen kunnen nog niet vliegen dus neem rustig de tijd voor het merken.

c Koninginnen *in EWK invoeren*

Na 2 uur voelen de volkjes zich daarvoor voldoende moerloos. Zet de EWK zo neer dat je makkelijk

de draaischijf kunt bedienen, eventueel ondersteboven. Draai de schijf met het grote vlieggat voor. Eventueel even het vlieggat vrij van bijen maken. Haal de stop van het kooitje met moer, plaats de opening op het vlieggat. Maak het kooitje/krulspeld aan de andere kant open en blaas daar flink doorheen, de koningin loopt in. Vliegopening sluiten en EWK koel wegzetten, zó dat de Fondabee niet naar de ingang van het voederbakje loopt (zie hiervoor).

d. In afwachting van het transport wel of niet laten vliegen?

Niet: 6/7 dagen in niet te warme schuur, donker en koel. Staan ze te warm dan maken ze hevig geluid. Staan ze te koud dan wordt er niet gebouwd.

Wel: 3 dagen koel zetten als boven. Is het heel warm dan kan vliegen – op een andere stand - de stress verkleinen maar het is niet zonder risico als veel EWK's bij elkaar staan: vervliegen en trosvorming .

Open deur: kies een plek voor de EWK's met een goed microklimaat. Waar zou je op een hete dag zelf willen theedrinken?

e Vocht en voer

Zorg voor voldoende vocht, zeker als de EWK dicht staat. Dat kan door vernevelen door het rooster onderin, 2x per dag. EWK's dompelen in een klein laagje water kan alleen als ze van goed hout zijn dat niet opzwellt, waardoor de EWK niet goed meer in de transportkist past

Vul eventueel op de dag voor vertrek het voerbakje bij door het dekglaasje op te tillen en in de ontstane opening te blazen; de bijen lopen in een paar minuten uit de voerruimte. Met een prop schuimrubber de toegang afsluiten en suikervoorraad bijvullen.

NB Na het watergeven trekken de bijen omhoog; eventuele dode bijen of een eventuele dar kan je nog verwijderen door na het watergeven het roostertje onderaan eruit te trekken (op vlakke ondergrond).

5 Transport naar het bevruchtingsstation

Voorzie de EWK's en de transportkisten van de informatie die het bevruchtingsstation vraagt. Op <https://schiercarnica.nl/bevruchtingsstation%20vlieland.htm> vind je de voorwaarden en downloads voor een aantal voor 'Vlieland' verplichte formulieren.

Zorg voor goede transportkisten, waar de EWK's precies in passen, zodat ze niet kunnen gaan 'dansen'. De lange wanden, het deksel en de onderkant zijn alle voorzien van gaas, **voor maximale ventilatie**. Zorg voor airconditioning in de transportauto, stapel niet teveel kisten op elkaar en laat de tocht niet te lang duren.

Watergeven voor vertrek en na aankomst beschermen tegen stortbuien.

Met dank aan degenen die hun kennis en ervaring hiervoor beschikbaar stelden.